

REGISTERBLAD

Namn:

Datum:

Område av riksintresse för naturvård i Gävleborgs län

Områdesnummer: Nr X 5

Områdesnamn: Enan

Kommun: Ljusdals kommun

Kartblad: 16F NO, 17F SO

Area: 950 ha

Naturgeografisk region: Norrlands vågiga bergkullterräng med mellanboreala skogsområden

Kust/havsregion:

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Avrinningsområde 48, Ljusnan

Agrara kulturlandskapsregioner:

Landskapsformer: Vågig bergkullterräng med relativ höjd över 100 m

Riksvärde

Vattendrag		Fauna

Värdeomdöme: Enan präglas av Hennanåsens isälvsavlagringar med Ramsjöfältet. Ån har med forsar, meanderbildningar, bankar, nipor etc och grusiga sandiga bottnar betydande geologiska, zoologiska, landskapsestetiska och i viss mån botaniska värden. En viss påverkan har ån utsatts för genom flottledsarbeten, men effekterna av dessa är trots allt begränsade. Enan hör till de värdefullaste vattendragen i länet. Ån är inte reglerad.

Huvudkriterier:

- (B) Vattendrag med forssträckor, meanderbildningar etc.
- (D) Sand- grusbankar med exklusiv och mycket värdefull skalbaggsfauna.
- (E) Vattendrag med forsar, nipor, grenat flodlopp etc.

Stödskriterier: Storlek, mångformighet, naturlighet, representativitet, raritet, funktion, goda förutsättningar för att naturvärdena skall bevaras.

Förutsättningar för bevarande: Att reglering av Enan inte kommer till stånd och att grustäkt inte förekommer. Biotopförbättrande åtgärder i Enan skulle höja åns värde som fiskbiotop.

Säkerställande: Klass I i länsstyrelsens naturvårdsplan.

Områdets huvuddrag: Enan har sina källflöden i gränstrakterna mellan Medelpad (Ånge kommun) och Hälsingland. I sitt övre lopp rinner ån i rakt nord sydlig riktning för att efter

sammanflödet med Ensjöbäcken följa bäckens nordväst - sydostliga lopp i Hennanåsens ganska vida dalgång för att slutligen rinna ut i Hennans nordligaste spets.

Hennanåsen löper som en getryggsås centralt i en max 30 m djup och 1,5 km bred HK-vik som sträcker sig in till Felberget. Åsen omges av mindre, avlånga, svagt böljande deltaplatåtor som delvis överlagrar den primära åsryggen. Mot nordväst är denna dock någon eller några m högre än deltatayorna åtskild från dessa av åsgravar eller åsgropar. Deltasedimenten har avsatts mellan smärre dödisblock. Åsryggen utefter Enan är en sammanhängande radialås. Åsnätmorfologi förekommer inte men ryggen har i sidan några korta parallellryggar.

Nordost om Norra Västskogstjärn är isälvs materialet avsatt som en mjukt välvd 10 m bred lateralterrass 240,0 m ö h, med en grund strömränna mot dalsidan. Den övergår proximalt via en strömränna från dalsidan i ett par m mäktiga sandurterrasser.

Skillnaden i materialsammansättning och mäktighet är påtaglig mellan de sub- resp supraakvatiskt avsatta isälvsavlagringarna. Sandurbankarna har avsatts på och mellan moränunderlaget. Även kalspolade berghällar och klipptrösklar sticker upp ur sandursedimenten.

Upp utefter Enan har ett par hundra m mäktiga och ett par till 5 m mäktiga sanduravlagringar ackumulerats på en total bredd av en halv till en och en halv km, med strömfåror i flätat flodmönster. Åsstråket fortsätter i Ensjöbäckens dalgång som ca 5 m breda sandurytor med 1/2 till 1 m stora rullblock.

Ensjöbäcken och Enans övre delar karaktäriseras av strömmande vatten och forssträckor i delvis relativt brant sluttande dalgångar. I Ensjöbäckens dalgång, med omfattande sanduravlagringar, intar myrmarker betydande arealer.

Efter sammanflödet med Ensjöbäcken rinner Enan parallellt med Hennanåsen och de glacifluviala avlagringarna sätter i hög grad sin prägel på vattendraget. Ån är mestadels lugnflytande men strömmar förekommer. I några fall omges ån av hållmarker och vattnet faller i små avsatser över klippställarna. Före sammanflödet med Enan rinner Valltjärnsbäcken i en mycket tydlig 30-45 m bred fossil älvfåra. En markerad sandurplåt skiljer bäcken från Enan.

Vid HK (240 m) ändras omgivningarna markant. Sandurplåtarna med ett tydligt flätat flodmönster och ett förhållandevis grovt material ersätts av finkorniga deltaavlagringar. Vid HK-övergången sticker kalspolade berghällar och klipptrösklar upp ur sandursedimenten och bildar några mindre forsar varefter ån åter blir lugnflytande. Utmed åns västra strand löper en 10 m hög och 20 m bred åsrygg med runda block i ytan.

Vid Flotthöljan delar sig ån och medan den större vattenmängden av en ledarm (för flottningen) styrs genom huvudfåran, rinner ca 1/4 av vattnet genom den helt opåverkade sidofåran. I dess nedre del rinner vattnet över sluttande hållmarker med flera små fall och uteroderade jättegrytor. På hållarna växer fjällnejlika och de lavklädda hållmarkerna karaktäriseras av en glesvuxen tallskog.

Den nedre delen av Enan, från Gräningsåns inflöde till utflödet i Hennan, är lugnflytande och delvis meandrande. Ån är förhållandevis bred (10-15 m) och ofta inte mer än en halv m djup. Vackert utformade sand- och grusbankar förekommer rikligt i meanderbågarnas innersidor. Åns botten täcks av sand eller grus.

Söder om Grönloken finns åtskilliga fossila strandbrinkar och en nipa har bildats där ån skurit genom åsen. I det delvis ganska vidsträckt deltaplan som intar Enans dalgång finns tydliga fossila älvlopp uppenbarligen skapade av stora smältvattenflöden. Ån omges av talrika fossila meanderbågar på olika nivåer över den nuvarande åfåran. Åstränderna är ofta mycket smala med en tvär strandbrink. I hög utsträckning intas stränderna av en lövridå av al, björk, svartvide, grenrör, brunrör och tuvtätel. Intressanta inslag är Kung Karls spira och tibast (vid Lerbäcken),

skogssäv (flerstädes), pors, brudborst, vänderot, tussilago, topplösa, strandranunkel och lundelm. Av stort intresse är också den tidigare nämnda förekomsten av fjällnejlika vid Storhöljan.

Sand- och grusbänkarna vid ån är mycket intressanta insektsbiotoper med flera mycket exklusiva skalbaggsarter. Vid ån finns också en fast bäverstam.

För att underlätta flottningen har Enan och större anslutande vattendrag rensats från block och stenar. Av samma skäl har av allt att döma klipptrösklar i Enan sprängts bort. Lämningar av ledare av sten eller trä som byggts för att koncentrera vattenströmmen finns fortfarande kvar. Ledarmar av sten är till synes tämligen opåverkade. I åns nedre del har meanderbågar grävts av för att underlätta flottningen.

I Enan förekommer harr och öring liksom i biflödet Gräningsån som är ett värdefullt lekvatten. Eftersom Enan är flottledsrensad skulle en restaurering av vattendraget sannolikt kunna få en mycket positiv inverkan på fiskbeståndet.

Anmärkningar:

Referenser: Lindell M 1966. Isälvsavlagringar i Gästrikland och Hälsingland. Naturgeografiska institutionen, Uppsala universitet.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län, 1994. Skyddsvärda vattendrag i Gävleborg. Rapport 1994:8.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län, 1997. Värdefull natur i Gävleborg, naturvårdsprogram. Rapport 1997:12.